Karimov Ne'mat Xolyigitovich,
Namangan davlat universiteti dotsenti
Otamirzayev Otabek Murodulla o'g'li
Namangan davlat universiteti o'qituvchisi
E-mail: karimovnemat@gmail.com

JISMONIY TARBIYA VA SPORT PEDAGOGINING MULOQOT KILISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.15033586

Annotatsiya. Ushbu maqolada Jismoniy tarbiya va sport pedagogining muloqot kilish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasiga alohida e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: pedagog kasbi, kasbiy-pedagogik bilimdonlik, pedagogik mahorat

Kirish

Mamlakatimizning turli mintaqalarida xalqaro standartlarga mos ulkan sport majmualarini barpo etilishi, o'zbek sportchilarning Jahon, Olimpiya va Osiyo musobaqalarida yuksak natijalarni qo'lga kiritib kelayotganligi, bir tomondan yuqorida qayd etilgan Davlat hujjatlarining aks-sadosi bo'lsa, ikkinchi tomondan yurtimizda jismoniy tarbiya va sportni Davlat siyosatining ustivor yo'nalishlari pog'onasiga ko'tarilganligidan dalolat beradi. Shunday ekan, o'zbek sportining kelajak istiqbolini ta'minlash va uni xalqaro miqyosga mos, raqobatbardosh darajaga olib chiqish ushbu sohani ilmiy-texnologik asosda taraqqiy ettirishni taqazo etadi.

Pedagoglik kasbi mamlakatimizda eng sharafli kasblardan biridir. O'qituvchilik kasbi o'z mohiyatiga ko'ra o'ta individualdir. Har bir o'qituvchining muhim hayotiy o'rni o'z ishining ustasi bo'lishdir. O'qituvchi mahorati uning faoliyatida ko'rinadi. O'qituvchi avvalo pedagogik jarayonning qonuniyatlari va mexanizmlarini yaxshi egallagan bo'lishi lozim. Shu ma'noda pedagogning umumlashgan malakalari, uning pedagogik texnikasi katta ahamiyatga molik bo'ladi.

Mahorat - bu alohida qudrat. Yuqori va kichik darajada usta bo'lishi mumkin emas. Mahoratga erishish ham, erishmaslik ham mumkin. Haqiqiy usta mehnat faoliyati chog'idagina go'zaldir. Pedagogik mahoratga yetishish o'qituvchining muayyan shaxsiy sifatlari bilan amalga oshadi. Pedagogik mahorat yuksak darajadagi pedagogik faoliyatning taraqqiy etishini, pedagogik texnikani egallashni, shuningdek, pedagog shaxsi, uning tajribasi, fuqarolik va kasbiy mavqeini ifodalaydi.

Pedagogik bilimdonlik pedagogik sohada mahorat bilan ishlayotgan kishining ta'lim va tarbiya ishida insoniyat to'plagan barcha tajribalardan ratsional foydalanish qobiliyatini ko'zda tutar ekan, demak, u yetarli darajada pedagogik faoliyat va munosabatlarning maqsadga muvofiq usullari va shakllarini egallashi lozim bo'ladi.

Kasbiy-pedagogik bilimdonlikning bosh ko'rsatkichi bu insonga, shaxsga yo'nalganlikdir.

Kasbiy-pedagogik bilimdonlik pedagogik voqelikni izchil idrok eta bilish va unda izchil harakat qila olish malakasini qamrab oladi. Bu xislat pedagogik jarayon mantig'ining yaxlitligicha va butun tuzilmasi bilan birgalikda ko'ra olish, pedagogik tizimning rivojlanish qonuniyatlari va yo'nalishlarini tushunish imkoniyatini ta'minlaydi, maqsadga muvofiq faoliyatni konstruksiyalashni osonlashtiradi.

Bilimdonlik o'qituvchi uchun o'ta muhim bo'lgan uchta holat bilan bog'langan zamonaviy pedagogik texnologiyalarni egallashni taqozo etadi:

odamlar bilan o 'zaro aloqada bo 'lishda madaniy muloqotda bo 'lish;

fani sohasi bo'yicha axborotlarni qabul qila bilish va uni o'qitish mazmuniga moslab qayta ishlash va undan mustaqil tahsil

olishda foydalana olish;

o‘quv axborotlarini boshqalarga bera olish.

Kasbiy-pedagogik bilimdonlik asosan to‘rtta komponenti bilan xarakterlanadi:

shaxsga, insonga yo‘nalganlik;

pedagogik voqelikni izchil idrok etish;

fan sohasiga yo ‘nalganlik;

pedagogik texnologiyalarni egallash.

Hozirgi ta’lim sharoitida kasbiy-pedagogik bilimdonlik yana uch komponent bilan to‘ldiriladi:

bilimdonlik, umuman, o‘z faoliyatini jahon pedagogik madaniyati darajasida ishlab chiqilgan tajribalar asosida tashkil etish qobiliyati, unga va vatanimizdagi pedagogikaga integratsiyalasha olish;

o‘z safdoshi tajribasi va innovatsion tajribalar bilan o‘zaro samarali munosabat o ‘rnatish qobiliyati;

o‘z tajribalarini umumlashtirish va boshqalarga bera olish malakasida namoyon bo ‘ladi.

Pedagogning kasbiy bilimdonligi kreativlik bilan xarakterlanadi.

Pedagoglik mehnatining hamma turlari uning ixtisosi, o‘quv-tarbiya jarayonining xarakteri, ish sharoitlariga qarab muayyan xususiyatlariga ega. Bu jihatdan jismoniy tarbiya o‘qituvchisi faoliyatining o‘ziga xos xususiyati to‘g‘risida gapirish mumkin.

P.F.Lesgaft jismoniy tarbiya o‘qituvchisiga ham maxsus talablar qo‘yar edi.

“Jismoniy ta’lim rahbari o‘qitishga aloqador bo‘lgan har bir kishi kabi, - deb, yozgan edi u, yaxshi ma’lumotli kishi bo‘lishi, o‘z fanini, shuningdek, yosh organizmining formasi va rivojlanishi faoliyatini yaxshi bilishi kerak. Lekin asosiysi - uning intizomili, vazmin, o‘z harakatlarini nozik boshqara oladigan kishi bo‘lishi lozim”.

Jismoniy tarbiya va sport pedagogi maktabda katta ommaviy ishlarni olib borishadi. Jismoniy tarbiya o‘qituvchisi faollarni tarkib toptiradi va tarbiyalaydi. Jismoniy tarbiya o‘qituvchisi murakkab sharoitlarda ishlaydi. Sport zali sinf xonasiga qaraganda ancha katta, jismoniy tarbiya darslaridagi sharoit vaqti-vaqti bilan almashinib turadi (sport maydonchasi, gimnastika zali, basseyn, chang‘i mashg‘ulotlari uchun ochiq joy va boshqalar), o‘quvchilar xilma-xil va uyushmagan holda foydalananishganda, ko‘pincha xavfli bo‘lgan asboblarni qo‘llaydilar.

O‘qituvchi va murabbiyga qo ‘yiladigan talablar

O‘qituvchi va murabbiyning butun faoliyati (uning yo‘nalishi, mazmuni, ish metodlari va formalari) ularning dunyoqarashlari bilan belgilanadi. Kundalik aloqa jarayonida o‘qituvchi va murabbiy o‘z o‘quvchilariga to‘g‘ri dunyoqarash tarkib toptiradi. Bularning hammasi yuksak darajadagi g‘oyaviy e’tiqodni, axloqiy dunyoqarashni ijobiy fazilatlarni shakllantiradi.

Jismoniy tarbiya o‘qituvchi va murabbiy faqat o‘rgatibgina qolmasdan, balki tarbiyalaydi ham ong-bilim doirasi keng bo‘lmasdan turib esa tarbiya berish mumkin. emas. Tarbiyachi tarbiyalanuvchilarning xilma-xil mayl va qobiliyatlariga to‘g‘ri yo‘nalish bera olishi kerak. Shuning uchun o‘qituvchi va murabbiy doimo o‘zlarining madaniy saviyalarini oshirib borishlari, har tomonlama ma’lumotli kishi bo‘lishlari lozim.

Doimo fan yangiliklarini nazarda tutadigan, trenirovka jarayonining tuzilishida uning ma’lumotlariga tayanadigan tarbiyachi yaxshi ishlaydi. Yangi, innovatsion material o‘qituvchi, murabbiyning o‘quvchilarda o‘qitiladigan fanga jonli qiziqishini uyg‘otadi. O‘qituvchi va murabbiy o‘zi o‘qitadigan fanni mukammal bilishi kerak. Bundan tashqari, pedagogika, psixologiya, anatomiya, fiziologiya masalalarini yaxshi tushunishlari lozim. Ana shu bilimlar va amaliy tajriba asosida pedagogik jarayonni boshqarish, ya’ni o‘qitish, tarbiyalash malakasi rivojlanadi.

Jismoniy tarbiya va sport sohasi pedagogining qobiliyati

Jismoniy tarbiya o‘qituvchisi yoki murabbiy o‘quvchilarga biror sport turini o‘rgata olishi uchun ular bilan munosabatga kirishishi shart. Munosabat odamlar o‘rtasida birgalikdagi faoliyat ehtiyojlardan kelib chiqadi. Munosabat kishilar o‘rtasida

faoliyat davomida axborot ayriboshlashni o‘z ichiga oladi.

Munosabatning ikkinchi jihati muloqatga kirishuvchilarning o‘zaro birgalikdagi harakati nutq jarayonida faqat so‘zlar bilan emas, balki hatti-harakatlar bilan ham ayriboshlanadi. Uchinchi jihati munosabatga kirishuvchilarning bir- birlarini idrok eta olishlarini taqazo qilishdir. Shunday qilib, yagona munosabat jarayonida shartli ravishda kommunikativ (axborot o‘tkazish), interfaol (o‘zaro birgalikda idrok etish) jihatlarini alohida ko‘rsatish mumkin.

Jismoniy tarbiya va sport sohasi pedagogi u yoki bu so‘zni ishlatganda anglashilmovchilikka yo‘l qo‘ymasligi kerak. Mohiyatlar tizimi kishining butun hayoti davomida rivojlanib va boyib boradi.

Jismoniy tarbiya va sport sohasi pedagogi quyidagi qobiliyatlar bo‘lishi lozim.

Bilish qobiliyati - Jismoniy tarbiya va sport sohasi pedagogi o‘z fani va sohasini o‘quv kursi hajmida emas, balki chuqurroq bilishi, kuzatishi, nazariy va amaliy ishlanmalarni va zamonaviy sportda ro‘y berayotgan voqea va hodisalardan xabardor bo‘lishi lozim.

Tushuntira olish qobiliyati- Jismoniy tarbiya va sport sohasi pedagogi mamlaktimiz sportchilarining imkoniyatlari va jahon sportidagi o‘ziga xos yutuqlarni solishtirishi va bizning mintalitetimizga mos keladigan amaliy tajribalarini tatbiq eta olmog‘i kerak.

Kuzatuvchanlik qobiliyati - Jismoniy tarbiya va sport sohasi pedagogi tarbiyalanuvchilarning ichki dunyosiga kira olish qobiliyati, o‘quvchi shaxsini va uning vaqtinchalik ruhiy holatlarini juda yaxshi tushuna bilish bilan bog‘liq psixologik kuzatuvchanlikdir.

Nutq qobiliyati - nutq yordamida, murabbiy o‘z shug‘ullanuvichilariga imo-ishora vositasida o‘z fikr tuyg‘ularini aniq va ravshan ifodalash qobiliyati. Murabbiyning nutqi aniq, jonli, obrazli, talaffuz jihatdan yorqin, ifodali his-hayajonli bo‘lishi lozim.

Tashkilotchilik qobiliyati - sport jamoalarini shakllantirish jipslashtirish muhim vazifalarni hal etishga ruhlantirishni, o‘z ishini to‘g‘ri uyushtirishni nazarda tutadi. Sport jamoalarini shakllantirish bosqichlarini to‘g‘ri belgilab olishi va unda olib boriladigan birgalikdagi do‘stona munosabatlar, jipslikni maqsad sari birgalikdagi faoliyatni tashkil eta olishi lozim.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, jismoniy tarbiya va sport inson salomatligini mustahkamlashda, sog‘lom turmush tarzini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Sport jamoalariga kelgan har bir ko‘ngilli sportchilarni sport jamoasida o‘z o‘rnini egallay olishi uchun tashkilotchilik faoliyatini to‘g‘ri yo‘naltira olishi uchun yaqin kelajak, o‘rta kelajak, olis kelajakda amalga oshiradigan rejalashtirilgan ishlami loyihalashtirishi va kelajakni ko‘ra olishi muhim hisoblanadi. Murabbiy uyushgan sport jamoasini shakllantirish uchun tarbiyaviy ishlarni, tashkiliy ishlarni, birgalikdagi faoliyatni tashkil etish uchun pedagogik trening, davra suhbatlari, dunyo sport reytingida nufuzga egan bo‘lgan mashhur sportchilar bilan uchrashuvlar tashkil etish ijobiy samara beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Жуков М.Н – М.: Подвижныу игры: Учеб. для. студ. пед. вузов. Издателский цент “Академия” 2000.-160 с

2. Nigmanov B.B, Xojayev F., Rahimqulov K.D “Sport o‘yinlari va uni o‘qitish metodikasi” o‘quv qo‘llanma Ilm-Ziyo nashiryoti Toshkent 2011 y

3. Maxkamdjonov K.M., Jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi ma’ruza matni, Toshkent., darslik “Iqtisod-moliya” 2008 yil -300 b.

4. Adbullayev A., Xonkeldiyev Sh. Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi. 2005 y.

5. Asqarov F. “Bolalar jismoniy tarbiyasi” o‘quv qo‘llanma Namangan-2022y.